ξαγναντεύω ἕνα κάτι ποὺ ἀσπρίζει ὄμορφα ὄμορφα καὶ γειτονεύει μὲ μιὰ ἐκκλησίτσα· εἶναι ὁ τάφος τοῦ Πετρόμπεη. Θὰ πάω νὰ προσκυνήσω... Ἐδῶθε ὁλοτρόγυρά μου παλιόσπιτα, πύργοι, κούλιες, ἀνάκατα, ἀνώμαλα, ψηλά, χαμηλά, παστρικά, παστρικὰ ὅμως, ἀσπρισμένα ἀπὸ καινούριο ἀσβέστωμα ἢ μαυρισμένα ἀπὸ τὴν πολυκαιρία. Ἕνας ἀπὸ δαύτους ξεχωρίζει μὲ κάπια φανταστικὴ ἀπὸ μονάχος μεγαλοπρέπεια... Δὲν ξέρω πῶς λίγο λίγο ὁ νοῦς μου γυρίζει πίσω-πίσω, βαθειὰ-βαθειὰ στὰ παιδιακίσια μου χρόνια τὰ πρῶτα πρῶτα καὶ μοῦ παρουσιάζει μπροστά μου ἕνα βιβλιαράκι μικρούτσικο, χωρὶς ξώφυλλο, ἄραβο, μὲ λίγα φύλλα, τὰ μισὰ κομμένα μὲ δόντια, μὲ μιὰ ἐπιγραφή: «Τὰ αὐγὰ τοῦ Πάσχα». Τὸ πρῶτο ἀναγνωστικὸ βιβλίο ποὺ πῆρα στὰ χέρια μου ἄμα βγῆκα ἀπὸ τοὺς πινάκους στὸ ἀλληλοδιδακτικὸ ἐκεῖνο τὸν καιρὸ σχολεῖο. Ἐπέρασαν περισσότερα ἀπὸ πενήντα χρόνια· τὸ εἶχα μπίτι λησμονημένο· καὶ τὸ ξεθάφτει, μοῦ τὸ φέρνει στὸ νοῦ μου, τί; ἡ ἀρχή του· οἱ πρῶτες του ἀράδες, ποὺ δὲ θυμᾶμαι κι ἄλλες. Ἄρχιζε: «Στὸν παλαιὸ Πύργο τοῦ Μαυρομιχάλη, τὸν κείμενον εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου . . .» στόπ! τίποτε ἄλλο, τίποτε περισσότερο δὲν κράτησε ἡ μνήμη μου· κι αὐτὲς τὶς ἀράδες τὶς ἔβγαλε ἔξω, περίεργο πρᾶγμα! τώρα κατὰ πρώτη φορά, ὕστερα λέω ἀπὸ πενήντα χρόνια, ἡ θέα αὐτοῦ τοῦ πύργου. Νὰ λοιπὸν τὸ μέρος, τὸ θέατρο, ποὺ ἀνοίγονταν ἡ ἱστορία ἐκείνη ποὺ διάβαζα τότε καὶ δὲ θυμᾶμαι σήμερα καθόλου οὔτε τὴν πλοκή της οὔτε τὸ τέλος της. Ὕστερ' ἀπὸ πενήντα χρόνια νὰ μοῦ παρουσιαστῇ μπροστά μου ὁ Πύργος, ποὺ ἡ παιδική μου φαντασία προσπαθοῦσε νὰ συλλάβῃ, νὰ πιάσῃ ὁλοζώντανο, πραγματικό, στὸ φυσικό, μεγάλο κι ἀξιοθάμαστο κάδρο του μέσα στὴ λαμπερὴ ἀπὸ τὶς πρῶτες ρηξιὲς τῆς αὐγῆς καὶ τοῦ Φαέθοντα ἀχτίδες!

Ὤ, τί θὰ ἔδινα νὰ εὕρισκα σήμερα, νὰ ἔπιανα στὸ χέρι μου, νὰ ρούφαγα τὸ βιβλιαράκι ἐκεῖνο, ὅσο ἄγνωστο κι ἀνόητο κι ἂν εἶναι. Ἔρερα τὴν Ἀθήνα ἄνου-κάτου, μὰ δὲν μπόρεσα νὰ τὸ βρῶ. Ὤ, καὶ νὰ τύχαινε κανένας νὰ τόχει ἢ νὰ τόβρισκε καὶ νὰ τό στελνε στὸν παλαιϊκό

ΧΡΥΣΑΝΘΟ ΠΑΛΙΑΠΙΔΑ

ΦΥΛΛΑΔΕΣ ΤΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ*

ΙΒ'

Η ΝΟΙΚΟΚΕΡΑ

Πέρασε ἡ ὥρα μὲ τὸ τρομερὸ παραμύθι τῆς χαροκαμένης μας τῆς Γιαννούλας. Βγαίνει καὶ τὸ κακόμοιρο τὸ κορίτσι, χλωμό, δακρισμένο, ὁλότρεμο. Ἡ καρδοῦλα του θὰ στραγγίζῃ αἷμα ἀπὸ τὸν πόνο. Τί τὴν πόνεσες ἔτσι, καημένη Γιαννοῦλα! Ἢ τάχα πρέπει νὰ τ' ἀκοῦν κ' οἱ ἀνήξερές μας οἱ ρωμιοποῦλες, τί παράδεισο τὸν εἶχανε οἱ γριές τους! Μὰ κι ὅσοι πάλι τἄκουσαν, τί ὠφελήθηκαν! Τὸ πολὺ χαίρουνται ποῦ δὲν ἔχουν καὶ σήμερα τέτοιες συφορές, ποῦ δὲν μπαίνουν πιὰ Τοῦρκοι νὰ σκορπίσουν ἀφανισμὸ στὶς φωλιές τους.

. . . . . Ἄκου τὴν τώρα τὴ μικροῦλα, ψιλοτραγουδάει στρώνοντας τὸ τραπέζι, νὰ διώξῃ τὸ φόβο της. Πρέπει νὰ βλέπῃ κάποιον ἀρματωμένο μπροστά της νὰ τὴν κυνηγάῃ τὴν καημένη. Ἄμποτες νὰ τῆς σταθῇ σὲ καλό της αὐτὸς ὁ φόβος!

Ἄς κρυφοτρέξουμε τώρα ὡς ἀπάνω, νὰ καμαρώσουμε καὶ τὴ μάννα της. Ἀνεσαίνει ἄνθρωπος ἐδῶ πέρα. Ὀρθάνοιχτα τὰ παράθυρα. Μπαινοβγαίνει ὁ δροσᾶτος ὁ μπάτης, καὶ τοὺς φέρνει τὴν ὑγειά, τὴ ζωὴ καὶ τὴ δύναμη. Χρειαζούμενος εἶναι κι αὐτὸς γιὰ τὰ βλαστάρια ποῦ θὰ μᾶς δώσῃς μιὰ μέρα, λυγερή μου κοπέλλα! Εἶναι ἡ μεγαλήτερη ἡ κόρη τούτη, ποῦ ἀκκουμπάει ἐκεῖ στὸ παράθυρο καὶ λογιάζει τὴ θάλασσα. Τὸ ξέρει ἐκείνη γιατί τὴ γλυκοκοιτάζει τὴ θάλασσα. Αὐτὴ τῆς φέρνει τὰ γράμματα, θὰ τῆς φέρῃ καὶ τὸν καλό της μιὰ μέρα. Τί δὲν ἔδινες νἄχῃς τοὺς στοχασμούς της αὐτὴ τὴν ὥρα! Ἅγιο μυστήριο ἡ ἀγάπη! Ἂς τὴ λατρέψουμε ἀπὸ μακριὰ κι ἂς τὴν ἀφήσουμε νὰ καίῃ ἐκεῖ ἥσυχα, σὰν αὐτὸ τὸ καντήλι σιμὰ στὰ κονίσματα.

Μιὰ ματιὰ στὴν ἄλλη τὴν κάμαρα, καὶ φεύγουμε. Βλέπω *δυὸ* κερὲς ἐδῶ μέσα. Ἡ μιὰ μεγαλόσωμη, ὄχι πολὺ περασμένη, ἀγκαλὰ τὸ φῶς ἔρχεται πίσωθέ της καὶ τὴν κάνει καὶ φαίνεται κάτι νεώτερη. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχόντισσα, ἡ κερὰ τοῦ σπιτιοῦ. Κρῖμας ποῦ δὲν εἶναι μέρα, νὰ καλοδῇς τἀγαθὸ πρόσωπό της. Ἡ ἄλλη, ποῦ κάθεται δίπλα της καὶ τῆς κρυφομιλεῖ, αὐτὴ μὲ τὰ μαῦρα, εἶναι γειτόνισσα καὶ πρέπει νἄρθε νὰ τῆς δηγηθῇ τὰ μύρια της βάσανα. Αὐτὴ τὴν ὥρα, ποῦ συχάζουν τὰ σπίτια, ποῦ δὲ φάνηκε ἀκόμη ὁ νοικοκύρης, τὴ διαλέγουν οἱ χαροκομένες, οἱ ζωντοχῆρες κ' οἱ φτωχὲς νὰ πᾶνε νὰ ποῦνε δυὸ λόγια στὶς σπλαχνικές τους γειτόνισσες. Ποιός ξέρει πόσην ὥρα τὴν κρατάει τὴν ἀρχόντισσα καὶ τῆς τὰ λέει αὐτὰ τὰ *δυὸ* λόγια! Κι αὐτὴ τὴν ἀκούγει μὲ ὑπομονὴ καὶ τὴ συμπαθεῖ μ' ἕναν πόνο, ποῦ λὲς κ' εἶναι αὐταδέρφη της. Ἂν ἀνεβαίναμε πιὸ νωρὶς, θ' ἀκούγαμε θλιβερὲς ἱστορίες κ' ἐδῶ. Θ' ἀκούγαμε πῶς ἡ μαυροφόρα ἔχει πέντε χρόνια νὰ δῇ τὸν ἄντρα της. Πῶς ξενοδουλεύει νὰ ζήσῃ τρία παιδιά. Πῶς πλάκωσε κ' ἡ ἀρρώστια καὶ πῶς πάει νὰ πεθάνῃ τὸ μικρότερό της. Κοίταξέ την καλὰ, τώρα ποῦ σηκώθηκε καὶ τοιμάζεται, κι ὅλο τοιμάζεται νὰ φύγῃ, κι ὅλο κρυφομιλεῖ. Κοίταξε μάτια γλυκὰ καὶ δακριοβρεμένα, κοίταξε φρύδια πλατιὰ καὶ κατάμαυρα, χείλη νόστιμα καὶ ψιλά. Ἀπ' ὅλο τὸ πρόσωπό της στάζει ἡ γλύκα τῆς ὀμορφιᾶς κ' ἡ πίκρα τοῦ πόνου, τῆς φτώχειας, τῆς ἄδικης ὅμως φτώχειας, τῆς φτώχειας ποῦ παίρνει τὸ θῦμα της ἀπὸ τὸ μιντέρι καὶ τὸ τινάζει στὴν ἔρμη τὴν ψάθα. Καὶ καθὼς ξεκινάει, ἁπλώνει τὸ χέρι της ἡ ἀρχόντισσα καὶ τῆς βάζει κάτι στὸ χέρι. Ἄλλο μυστήριο τοῦτο. Ὄχι τῆς ἀγάπης ποῦ μᾶς φέρνει στὸν κόσμο, μόνο τῆς ἄλλης, ποῦ μᾶς ἀνεβάζει στὸν οὐρανό. Ποῦ μᾶς κάνει καὶ χύνουμε κόμπο δάκριο κι ἁπλώνουμε χέρι σ' ἕνα μισοπνιμένο.

Σωστὴ χριστιανὴ ἡ ἀρχόντισσα. Ὁ ἄντρας της, τὸ δεξί της χέρι, ποτὲς δὲ θὰ τὸ μάθῃ τί ἔδωσε τῆς γειτόνισσας μὲ τἄλλο τὸ χέρι της.

Τέτοιες βιολέττες λουλουδίζουν ἐδῶ πέρα πολλές. *Θαρρῶ* δὲν πολυπροκόβουνε στὶς χῶρες αὐτὰ τὰ βουνήσια τὰ λούλουδα. Ἐκεῖ βλέπεις ἄλλα. Ἐκεῖ εἶναι ὁ πολιτισμός. Ἐκεῖ μόλις καὶ νοιώσῃ ὁ καλὸς ὁ νοικοκύρης πῶς σιμώνει τὸ τέλος του, δίνει τὸ μισὸ τὸ εἶναι του σ' ἕνα σπιτάλιο καὶ τελειώνει.

Ἔτσι ἀδειάζει κ' ἡ κοκώνα του νὰ πάῃ στὸ θέατρο, τὴν ὥρα ποῦ κάθεται ἡ νοικοκερά μας κι ἀκούγει γειτόνισσες. Ἡ κοκώνα τῆς χώρας τὰ θέλει τὰ δάκρια της νὰ τὰ χύσῃ στὸ θέατρο. Δὲν τῆς μένουνε γιὰ ζωντοχῆρες καὶ γιὰ χαροκαμένες. Στὴ χώρα ἔχει ἀνοιχτὰ μαγαζιὰ καὶ πηγαίνει ὅποιος θέλει καὶ βρίσκει τὸ ψυχικό. Στὸ χωριὸ τέτοια μαγαζιὰ δὲν ἔχει. Πηγαίνει ἡ φτωχὴ στῆς ἀρχόντισσας, τῆς δίνει τὸν πόνο της καὶ παίρνει ἕνα κομμάτι ψωμί. Στὴ χώρα πάλι, ἂν εἶναι λιγάκι ἀπόνετες οἱ ἀρχόντισσες, εἶναι λιγάκι ξέννοιαστες κ' οἱ γειτόνισσες. Ἡ φτώχεια της βρίσκει πόρεψη. Ἂ ζοῦσε στὴ χώρα ἡ μαυροφόρα μας, γλήγορα θἄβρισκε καρδιὲς νὰ τὴν πονέσουνε. Μὰ αὐτὰ εἶναι τοῦ πολιτισμοῦ πράματα. Ἐδῶ πάντα βρίσκουμε τὴν ἀρχόντισσα σπλαχνικιὰ, τὴ γειτόνισσα τίμια καὶ συμμαζεμένη.

. . . Φωνὲς ἀκούγω κάτω. Ἤρθε ὁ ἄρχοντας. Τρέχα, ζωντοχήρα μου, ἀπὸ τὴν πισόπορτα. Ἂς φύγουμε κ' ἐμεῖς ἀπὸ τὸ παράθυρο.

ΙΓ'

ΦΤΑΝΕΙ ΜΑΣ ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Ἂ δὲν εἴτανε Σαβάτο βράδυ καὶ ξημέρωμα Κεριακὴ, θὰ σ' ἔπαιρνα νὰ πᾶμε καὶ σὲ κανένα φτωχικὸ νυχτέρι, νὰ κρυφοκαθίσουμε σὲ μιὰν κώχη καὶ νὰ καμαρώσουμε ὅλη τὴ γειτονιά. Ἄλλη μὲ τὴ ρόκα της, ἄλλη μὲ τὸ μάγκανο, κι ἄλλη μὲ τὸ βελόνι· γριὲς, μεσόκοπες, παντρεμένες, κοπέλλες· νὰ δουλεύουνε μὲ τὰ χέρια τους, μὲ τὶς γλῶσσες τους, μὲ τ' αὐτιά τους. Νὰ βλέπῃς, ν' ἀκοῦς καὶ νὰ μὴ χορταίνῃς· φτάνει νὰ νοστιμεύεσαι παραμύθια, τραγούδια καὶ νοιώσματα.

Καλὰ ὅμως ποῦ ἔτυχε Σαβατόβραδο καὶ θὰ λείψουμε ἀπὸ τὸν πειρασμό. Γιατὶ δὲν εἶναι σὰν τὸ χαρέμι ἐκεῖ, νὰ βλέπῃς κοιμισμένα κορμιά. Ὅλες γλυκοφέγγουν ἐκεῖ ζωντανὲς, λυγερὲς καὶ σπαρταριστές. Μιὰ νὰ τὶς ἔβλεπες, καὶ θὰ μοῦλεγες ἀμέσως: «Ἐγὼ θὰ μείνω ἐδῶ· δὲν τ' ἀφίνω πιὰ τὸ χωριό».

Ὄχι, φτάνει μας. Ἀλλοῦ εἶναι ἡ δουλειά μας τώρα. Τὴν πηγὴ τὴν εἴδαμε. Τὰ ἤπιαμε τὰ κρουσταλλένια της νερά. Ἤρθαμε στὴν πηγὴ γιὰ νὰ πιοῦμε, ὄχι νὰ γίνουμε πλατάνοι καὶ νὰ ριζώσουμε δίπλα της. Τώρα πρέπει νὰ κατεβοῦμε τὸ ρέμα, νὰ μποῦμε στὸν ποταμὸ, νὰ πᾶμε στὸ πέλαγο. Πρέπει νὰ δοῦμε τὴ *μεγάλη* τὴ Ρωμιοσύνη. Τὴν εἴδαμε, θὰ πῇς, χίλιες φορὲς μὲ τὰ μάτια μας. Μὰ αὐτὸ δὲ σημαίνει. Ὁ σκοπὸς εἶναι μὲ *κλειστὰ μάτια* νὰ τηνε δοῦμε, μὲ τὸ *νοῦ* μας νὰ τηνε δοῦμε τὴ Ρωμιοσύνη. Τὰ μάτια πλανεύουνε. Δὲ μᾶς λὲν τὴν ἀλήθεια πάντα. Κι ἂν τηνε λὲν κάποτες, ὁ νοῦς παραζαλίζεται καὶ τί νὰ πρωτοπιστέψῃ δὲν ξέρει. Τὸ καθαυτὸ τὸ ταξίδι γίνεται *μὲ κλεισμένα μάτια*, τὴ νύχτα, μέσα σὲ τέτοια ρημιά.

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΦΥΛΛΑΔΑΣ

(Ἀκολουθεῖ)

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΤΑ ΑΝΕΚΦΡΑΣΤΑ

Ἀκοῦστε, ἀδέρφια, ἀκοῦστε. Ἀκοῦστε καὶ φρίξετε.

Χτὲς τὸ βράδι εἴμουνα παγεμένος στὸ σπίτι τῆς θειᾶς μου καὶ κάθισα νὰ πιῶ τὸν καφέ, ποὺ μοῦ φτειάξανε. Ἡ μικρή μου ἀνιψιὰ καθότανε παράμερα στὸ τραπέζι καὶ πολεμοῦσε νὰ μάθῃ ἀπ' ὄξω τοὺς χρόνους τοῦ *δρῶ*. Μιλοῦσα μὲ τὴ θειά μου, γιὰ νὰ μὴν ἀκούω τὶς ἀπελπιστικὲς φωνὲς τοῦ κοριτσιοῦ, γιατί, καθὼς ἔλεγε τοὺς χρόνους, μοῦ φαινότανε πὼς κάποιος τὄκαιε μὲ σίδερο ἀναμμένο καὶ τὄκανε νὰ σκούζει. *Ὄπωπα, ὄπωπας* κ.τ.λ, *ἑωρακὼς εἴην, εἴης, εἴη* κ.τ.λ. *Ὄψομαι, ὄψει, ὄψεται*—τὸ *δυϊκὸ* δὲν τὸν θυμοῦμαι—ὀψόμεθα, ὄψεσθε, ὄψονται, ποὺ νὰ ὄψωνται, Παναγία μου, οἱ δασκάλοι τὴν ἡμέρα τῆς Κρίσης.—Καμμιὰ φορὰ ἡ μικρή μου ἀνιψιὰ ἄφησε τὴ θέση της, ζύγωσε τὴ μάννα της καὶ κάτι τῆς εἶπε σταυτί.

Ἡ θειά μου ἀνατινάχτηκε φουρκισμένη στὴν καρέκλα της καὶ φώναξε:

— Μὰ πάλι σοῦ χάλασε τὸ *ἀνέκφραστο*;

Τὸ κοριτσάκι—εἶναι 12 χρονῶ καὶ πάει στὴν ἕχτη τάξη τοῦ Ἀρσάκειου—κοκκίνισε, ξεροκατάπιε καὶ πῆγε πάλι στὴ θέση του, χωρὶς νὰ πῇ τίποτα.

— Καὶ τί εἶναι αὐτὸ τὸ *ἀνέκφραστο*, θειά; Ρώτησα γώ.

— Νά. Κάθε κορίτσι ἔχει ἀφημένα στὸ Ἀρσάκειο ἀπὸ ἕνα παντελονάκι μπλὲ ἢ μαῦρο ποὺ τὸ φορεῖ στὴ γυμναστική.

*) Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 353.